

## Les idees i les ficcions

### Ens convindria ser ben educats?

Salvador CARDÚS: *Ben educats. Una defensa útil de les convencions, el civisme i l'autoritat* (2003). Pròleg de Josep Maria Espinàs. Barcelona, Edicions La Campana ("Obertures", 14), 235 pàgs. 14 euros.

El sociòleg Salvador Cardús (Terrassa, 1954) una vegada més demostra tenir un gran sentit de l'oportunitat a l'hora de triar el tema que ha de ser objecte de la seva reflexió. Volem dir que sap endevinar quines són aquelles qüestions sobre les quals en cada moment hi ha més incerteses i dubtes dins la societat, almenys en una part important d'ella. Així, l'any 2000 va publicar *El desconcert de l'educació*, un discurs lúcid i poc convencional sobre el fet educatiu que fora cap dubte va ajudar a pensar-lo al marge dels tòpics i de les posicions doctrinàries. I també sense cap casta de submissió al que podríem considerar un pensament políticament correcte. Que del llibre se n'hagin venut més de trenta mil exemplars és la millor prova que l'obra oferia, tant pel seu contingut com pel tractament desinhibit i lúcid que se'n feia, una formalització de moltes d'aquelles idees que un gran nombre de ciutadans necessitaven sentir, que fins i tot en determinats casos ja intuïen, o que tot just començaven a tenir mentalment embastades.

Ara, Cardús novament l'encerta. Des de fa uns anys, dins el nostre món occidental --subjecte i escenari a la vegada d'una ruptura dràstica amb la tradició, de la implantació de la societat del benestar, de la immersió dels individus dins una realitat vital mediàtica, de la generalització social del principi de la permissivitat...--, hi ha el sentiment que la reacció, tanmateix ben necessària, contra l'autoritarisme --el franquisme, la societat patriarcal, el nacionalcatolicisme, en el nostre cas-- i contra uns usos i costums heretats que eren excessivament rígids, ha produït una sèrie d'efectes col·laterals que a hores d'ara compliquen la convivència i no faciliten la cohesió social.

Segons Cardús, fa unes dècades, a partir dels 60-70, es varen voler substituir les convencions --que foren rebutjades-- per les conviccions. Va ser, diria jo, un fruit en gran part de les ideologies i les actituds contraculturals i antisistema del jovent d'aquella època. Amb la perspectiva dels trenta anys que han transcorregut, podem pensar que encara que en la seva globalitat la reacció d'aleshores fou ben lògica i justificable, donant origen a múltiples noves situacions que sens dubte han contribuït a dignificar la condició humana, també va introduir el rebuig o la desconsideració envers determinades conductes que socialment i personalment ara més aviat percebem, altra volta, com a positives (l'autocontrol, la voluntat d'esforç, l'acceptació del principi de l'autoritat ben exercida, la disciplina com a marc que facilita la convivència...).

Com a resultat d'aquesta història recent, tan dinàmica i tan canviant, dins la societat actual s'hi pot percebre una mancança de bona educació, entesa en el sentit d'una insuficient habilitat per a la bona convivència. "Passem per una crisi de formes, de convencions pràctiques, i que, en conseqüència, tenim més problemes de convivència", escriu Cardús. L'autor afronta la situació fent un *Elogi de les convencions*, aquest és el títol de la primera part del llibre. Hi podem llegir la proposta de reintroduir un conjunt pactat de convencions socials pràctiques al servei de la bona organització de la convivència. Això seria el civisme, que és reivindicat com a útil en ell mateix, més enllà del fet que pugui anar aparellat o no a unes determinades conviccions o qualitats morals. Les convencions, enteses com els criteris útils que hem establert de comú acord per conviure, esdevindrien un instrument imprescindible per al bon funcionament de la societat: "Tota la vida social és possible gràcies a l'existència de convencions".

A la segona part del llibre, la titulada *Siguem formals*, comença per desmitificar, des del punt de vista sociològic, la noció de l'espontaneïtat, fins al punt de negar-ne la seva existència real. Diu: "l'espontaneïtat, en el sentit estricte de la paraula --aquell comportament que procediria d'un impuls intern sense la intervenció d'un estímul extern--, no existeix". En afirmar-ho és ben conscient que ha envestit contra un concepte que socialment d'ençà de fa unes dècades té una connotació ben positiva, quasi és presentat com un mèrit obligat, com el paradigma d'una llibertat exercida en plenitud. Malgrat això, i sense xarxa, Cardús s'atreveix a afirmar que "L'autèntica espontaneïtat, en el pla social, si existís, seria desordre i confusió". El seu punt de vista és que "La vida social es fonamenta en l'ordre i el sentit i s'organitza a partir de rutines que tenen una significació que ha de poder reconèixer tant qui les practica com qui les interpreta".

Enfront d'una suposada espontaneïtat virginal, constata que en realitat el que succeeix és que hi ha múltiples mecanismes que de fet ens indueixen a l'adopció de conductes suposadament espontànies. El jovent n'és la principal víctima. La moda es basa en l'estratègia de convertir-los en consumidors passius d'allò que la tot poderosa indústria del consum en cada moment els ofereix fent-los creure, però, que la seva decisió respon a una elecció feta lliurement. Cardús arriba a afirmar que els joves que han estat educats fent servir, els pares i els mestres, les estratègies de la motivació i de la seducció, deixant de prioritzar, per tant, el desenvolupament de la força de la voluntat, són més febles davant les propostes de la societat de consum, perquè aquesta és especialment experta en el domini de les arts de la seducció enganyosa.

Així mateix, Cardús reivindica l'existència de la disciplina --ens diu que "no és cap valor en si mateixa: és simplement una condició de treball que permet descobrir valors tan necessaris com el diàleg"--, i l'autoritat transparent, la que es deixa veure, la que s'exerceix sense autoritarisme però també sense acomplexament. Ambdues, la disciplina i l'autoritat, serien del tot imprescindibles per a una bona organització convivencial de la societat.

A *Ben educats* igualment hi trobam pàgines molt lúcides sobre el multiculturalisme, la societat del benestar, la incertesa moral dominant, la incapacitat comunicativa que pateixen

una bona part dels ciutadans, la institució escolar, l'incivisme estructural i l'institucional... Al llarg del llibre, i sempre des d'un progressisme ideològic inqüestionable, amb un punt de vista no acomplexat per cap mena d'apriorisme de correcció política, tenim l'oportunitat de constatar la gran capacitat de l'autor per extreure de la nostra realitat quotidiana unes reflexions que acaben derivant en tesis quasi filosoficomorals. Un llibre oportú i intel·ligent, dens i ben escrit. I ben útil, especialment per a les famílies i els mestres.

**Damià Pons**